

Zvezdana Antoš: Zbirka pokućstva. Zagreb: Etnografski muzej Zagreb, 2022, 262 str.

Etnološka študija Zvezdane Antoš, muzejske svetnice in kustodinje zbirke pohištva v Etnografskem muzeju Zagreb, ima več odlik. Odlikuje jo jasna in analitično slojevita argumentacija in artikulacija, strokovnost, kompleksnost in temeljitost, komparativnost in širša kontekstualna obravnava tematike, ki vključuje interdisciplinarne poglede etnologije, kulturne antropologije in muzeologije. Delo je rezultat avtoričinega večletnega poglobljenega proučevanja tematike zbirke, njenega obsežnega predmetnega fundusa in spremnega gradiva, tako na teoretskem, kabinetnem kot tudi praktičnem nivoju, predvsem v ciljno zastavljenih in izvedenih terenskih raziskavah na različnih območjih Hrvaške. Antoš v pričujoči študiji potrjuje, da zbirko ne le strokovno pozna do potankosti, temveč tudi strokovno »razume« kot živ in fluiden fenomen, ki se vedno znova odziva na družbo in čas. Zato je delo kot analitska in strokovna študija muzejske zbirke odličen primer sodobne strokovne obravnave muzejskega gradiva, saj avtorica vsebino interpretira na nov in aktualen muzeološki način.

249

Dvojezična knjiga *Zbirka pokućstva* (tekst je v hrvaškem jeziku s celotnim prevodom v angleški jezik) ima konsistentno zgradbo in razčlenjen problem, 262 strani je razdeljenih v sedem ključnih poglavij. Posebno in uvodno poglavje je namenjeno kritični predstavitvi uporabljene literature in virov ter izvedene metodike in metodologije dela avtorice in dosedanjih raziskovanj in dokumentiranj tematike in zbirke. Sledijo poglavja Narodni stil, Narodna umetnost kot originalni likovni izraz, Stilski učinki in simbolika predmetov, Razvoj muzejske zbirke pohištva in Razstavljanje predmetov iz zbirke, v katerih avtorica analizira zbirko skozi temeljna etnološka, kulturnoantropološka, umetnostnozgodovinska in muzeološka vprašanja. Študijo zaokrožuje katalog predmetov, urejen v smiselno izbrane tematske sklope, ki so predstavljeni skozi različne zgodbe ter seznam uporabljenih relevantnih referenc. Dodatno dokumentarno in celovito vrednost izdanega dela prispevajo avtorske fotografije muzejskih predmetov in njihovih detajlov (Goran Vranić, Nina Koydl, Petar Strmečki) ter objavljene fotografije, reprodukcije in skice Fotodokumentacije Etnografskega muzeja Zagreb. Dovršeno, estetsko in pregledno vizualno podobo je z grafičnim in likovnim oblikovanjem ustvarila Viola Šebalj.

Razčlemba muzejskega gradiva skozi vidik t. i. narodnega stila, narodne umetnosti in njenega simbolnega pomena umešča zbirko v družbeno-politični kontekst. Besedilo interpretira značilnosti in pomene muzejskih predmetov za oblikovanje in poudarjanje nacionalne identitete ob prelomu iz 19. v 20. stoletje. V tem obdobju so zbirke predmetov likovno oblikovanega etnografskega materiala, predvsem umetnostne obrti in pohištva, imele zelo domoljubno in nacionalno vlogo in bile pogosto razstavljene na priljubljenih svetovnih razstavah. Prav narodna kultura je postala pomemben element za oblikovanje nacionalne identitete, predmeti zbirke pa razumljeni kot narodnoidentitetno povedni predmeti. Narodni stil se pri izdelavi pohištva kaže v dekorativnih elementih, uporabljali so različne tehnike krašenja, rezbarije, perforacije in tradicionalne motive v stilu kmečkega baroka. Zbirko avtorica tako definira tudi skozi vizualno simbolno govorico in izpostavlja, da je pohištvo kot dekor vsakega doma imelo hkrati simbolni pomen znakov, okraskov in okrasja, torej simbolično in intimno vlogo in tako opredeljevalo družbeni status lastnikov in njihov način življenja.

Detajlna je tudi muzeološka obravnava gradiva, ki je zaobjeta v uvodnem poglavju in poglavjih Razvoj muzejske zbirke pohoštva in Predstavljanje predmetov zbirke. Avtorica je poleg splošne strokovne in znanstvene literature in pisnih in slikovnih virov proučila tudi prve muzejske inventarne knjige in dokumentacijske pisne in avdio zapise ter tako uporabila kontekst muzejske dokumentacije. Na ta način delo opozarja na vrednost in pomen muzejskega dokumentacijskega sistema, ki ima z naborom različnih informacij o gradivu, tudi o njegovem nematerialnem delu, specifičen pomen za uspešno muzejsko delo in ohranjanje spomina. Muzeološki vidik zbirke je proučen skozi genezo in razvoj zbirke, s predstavitevjo različnih načinov razstavljanja predmetov zbirke in predstavitevjo spremenljivih kriterijev zbiralne politike. Z različnimi modeli pojmovanja in tolmačenja zbirk Antoš podaja novo razumevanje muzejskih predmetov, ko etnografski predmet ni le neki določen predmet, temveč določena perspektiva njegovega razumevanja v času in prostoru. Prav tako muzejski predmet ni obravnavan le kot muzealija, temveč tudi kot muzejski eksponat – medij, s čimer pridobi še dodatne nove sporočilnosti in interpretacije, ter kot ustvarjalni navdih, o čemer med drugim priča sodelovanje z različnimi fakultetami, izvedeni projekti v polju dizajna in načrti za prihodnost. Poudarjena je torej kulturna in družbeno-politična pogojenost in umeščenost zbirke in njenih vrednosti, ki se nenehno spreminjajo v času in prostoru in zato izpostavljajo nujnost upoštevanja sodobnih zbiralnih pristopov pri razvoju zbirke v prihodnosti.

Nujen je poudarek o virtualnih in digitaliziranih oblikah muzejske dokumentacije in komunikacije. Ob izkušnji, prežeti s posledicami pandemije covid-19, je kompleksna digitalna paradigma stvarnost. A ne le z vprašanji o digitaliziranem muzejskem gradivu, večji digitalni vidnosti muzejev in pestrih komunikacijskih oblikah, temveč tudi o drugih, problematičnih diskurzih. Dejstvo je, da se muzej po pandemični izkušnji dokončno in enakovredno pojmuje tudi v preobraženem – digitalnem smislu. Zvezdana Antoš v tem segmentu strokovne obdelave in razumevanja zbirke sledi novim trendom. Zbirka bo dostopna na spletu, del gradiva je bil v času covid-19 predstavljen na spletni razstavi *Škrinja puna digitalnih tajni*, na kateri so predstavljene skrinje iz zbirke, v teku priprave je posebna interaktivna platforma. S tem avtorica nadgrajuje inovativne pristope komuniciranja muzejskega gradiva. Že leta 1998 je bila zbirka predstavljena na pregledni in nagrajeni multimedijski razstavi *Pokuštvo u Hrvatskoj, etnološki pogled na unutrašnje uredenje doma*. Razstava, ki jo je spremljal katalog, CD-Rom, umetniški film in bogat obrazstavni program, je gostovala tudi v Slovenskem etnografskem muzeju in Slossmuseumu fur Volkskunde Kittsee Burgenland.

Avtorsko proučevanje *Zbirke pokuštva* tematizira širše antropološke pojme o kulturi bivanja, kulturi stanovanj, standarda, kulturi posameznih prostorov in kulturi doma in vsakodnevnega življenja. Vsak predmet v zbirki predstavlja hkrati človeka, ki je predmet kupil, hranil, uporabljal. Obsežno in temeljito delo, ki ga je leta 2022 izdal Etnografski muzej Zagreb v nakladi 200 izvodov, je pomemben dokument za Etnografski muzej Zagreb, njegovo poznavanje gradiva in poslanstva med širšo zainteresirano publiko in pripravo na novo stalno postavitev.

Zanimiva bi bila primerjava gradiva z zbirkami v muzejih sosednjih dežel, z zbirkami Kustodiata za bivalno kulturo in Kustodiata za ljudsko likovno umetnost in slikovne vire Slovenskega etnografskega muzeja, Zbirko pohoštva v Pokrajinskem muzeju Maribor in seveda tudi z gradivom, ki ga hranijo drugi muzeji v evropskem prostoru.